

procedural legislation is proved that human rights are implemented and protected exclusively in the extrajudicial and judicial means and on the base of Basic Law provisions.

Key words: Constitution of Ukraine, direct effects of provisions of Constitution of Ukraine, analogy of legislation, analogy of law, implementation and protection of human rights, mechanism of implementation of human rights, mechanism of protection of human rights, modes of implementation of legal norms.

МОТКОВА ОЛЬГА ДЕМ'ЯНІВНА

**ПРЯМА ДІЯ НОРМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У
РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПИТАННЯ
ТА ПРАКТИКИ**

Спеціальність 12.00.02 – конституційне право
муніципальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
Ярмиш Олександр Назарович,
Інститут законодавства Верховної
Ради України, головний науковий
співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Белов Дмитро Миколайович,
Ужгородський національний університет,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства;

кандидат юридичних наук, доцент,
Воронов Марк Миколайович,
Харківський національний університет імені
В. Н. Каразіна, завідувач кафедри
конституційного і муніципального права

Захист відбудеться «20» грудня 2019 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.31 Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, аудиторія 431

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «19» листопада 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.С. Передера

proved that provisions of the Constitution of Ukraine have the legal property of direct effects. With the using of specific justified that provisions of the Basic Law have to be directly i subjects in appropriate legal relations in such modes enforcement, using and application.

The analysis of practice of Constitutional Court of effects of provisions of the Basic Law is carried out. As a result that enforcement acts of Constitutional Justice include into legal peculiarities of the direct effect of the norms of the Constitution and its direct implementing. There conclusion about i provisions of Constitution of Ukraine as norms of direct procedural issues in the majority cases, and to protect human abused in minority cases, is made on the base of researching jurisprudence.

Correlation of concepts of “analogy of legislation”, “analogical effects of norms of Constitution of Ukraine” is identified. We conclude that the legal peculiarities of the direct effect of the Basic Law are not the way to overcome the gaps in the social relations, but they provide its direct implementation compliance, enforcement, using and application by subjects of legislation. However, there is defined that the legal peculiarities of provisions of the Basic Law are implemented directly in some instances; also they expand on all provisions of the Constitution directly regardless of the nature of the legal relationship. Legal effects of the direct effect of provisions of the Basic Law are common to all legal system and do not stop to effect after implementation of legal relationships.

The mechanism of implementation of provisions of Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms Protection is analyzed. The consequence of the analysis that is represented above is concluded. The Constitutional Court supports the position on the structural nature of the Convention freedoms, and divides their structure into separate pieces which are self-protection. There is proved, that practice of implementation of interpretation of Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms statements provides procedural opportunity to be implemented by regulatory act to implement effective protection of human rights.

The author found out that Convention on Human Rights

встановлено, що розширювальне тлумачення правових норм надає можливість застосовувати єдиний нормативно-правовий акт для ефективного захисту прав людини. Встановлено, що аналогічна структура подібні юридичні властивості норм Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод дають підстави для їх типового застосування. З огляду на положення законодавства України доведено, що права людини реалізуються і захищаються безпосередньо на підставі норм Основного Закону.

Ключові слова: Конституція України, пряма дія норм Конституції України, аналогія закону, аналогія права, реалізація та захист прав людини, механізм реалізації прав людини, механізм захисту прав людини, реалізації та застосування правових норм.

ABSTRACT

O. Motkova *Direct effect of norms of Constitution of Ukraine in the fields of implementation and protection of human rights: issues of theory and practice* - Qualifying scientific research on the rights of manuscript.

Thesis or a Candidate of Law Degree in specialty 12.00.02 "Constitutional Law, Municipal Law". - Institute of Legislation of Verkhovna Rada of Ukraine; V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2019.

The scientific research includes analysis of current state of researches on mechanism of implementation and protection of human rights and direct effects of norms of Constitution. The definition of the concept of "mechanism of implementation and protection of human rights" are determined and characteristic of its pieces are defined. The concept of "direct effects of norms of Constitution of Ukraine" is determined and its correlation with related categories is researched.

General philosophical and political and law conceptions on Human Rights, scientific researches on Constitutional and law mechanism of implementation and protection of human rights and theoretical statements of direct effects of norms of Constitution of Ukraine are analyzed in details.

Urgency of separating of structural pieces of mechanisms on implementation and protection of human rights is proved on the base of analysis of content of the concepts of these mechanisms, its' main features and with taking in account current approaches of law science. The concepts of "implementation of human rights", "protection of human rights" are measured on the base of content features. Expediency of using of concept of "implementation of human rights" in contrast to the concept of "the exercise of

захисту прав людини на основі норм Конституції України сприяли Хмельницький, Хмельницький, 2017. С. 162-163. науковців, які проводили активний науковий пошук у цій сфері. Серед них: 9. Моткова О. Д. Особливості конституційно-права Д. Белов, О. Биков, Л. Бориславський, М. Воронов, С. Головатий та захисту прав людини. *Сучасні проблеми правової науки в Україні: матеріали міжнародної наукової конференції «Право в Україні: матеріали міжнародної наукової конференції»* (23-24 лютого 2018 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2018. С. 11-13.

Світоглядною базою є фундаментальні дослідження таких авторів, 10. Моткова О. Д. *До питання застосування аналогії права, прямої дії норм Конституції України*. Київ: Інститут державного права та теорії права НАН України, 2018. С. 11-13. як: Л. Воеводін, Н. Костюк, В. Крусс, В. Лемак, Б. Малишев, О. Москаленко, І. Невзоров, Н. Оніщенко, О. Петришин, П. Рабінович, О. Скакун, А. Тудочка, М. Цвік, В. Червонюк, О. Юхимюк та ін.

На жаль, магістральне спрямування перерахованих вище наукових досліджень не охоплює повною мірою проблематику актуальних досліджень не охоплює повною мірою проблематику механізму реалізації та захисту прав людини через призму прямої дії норм Конституції України. Відсутність уніфікованих наукових поглядів на природу, поняття та зміст прав людини породжує складностворення в сферах їх реалізації та захисту.

Проте, системний аналіз ч. 2 ст. 3 та ч. 3 ст. 8 Основного Закону України дає підстави для висновку про можливість безумовною, формою дії, та особливостями застосування реалізації та захисту людиною своїх прав, керуючись виключно положеннями Конституції.

Отже, враховуючи, що Основний Закон наділений властивістю вищої юридичної сили, норми Конституції України діють безпосередньо, їх реалізація є безумовною та не залежить від будь-яких підстав та чинників. Відповідно, встановлення форм застосування юридичної властивості прямої дії норм Конституції України сприятиме підвищенню рівня забезпечення процесу реалізації та захисту прав людини.

Питання формування єдиного підходу до застосування конституційних норм та виокремлення комплексної, обґрунтованої системи їх реалізації розроблені недостатньо і знайти своє місце у сфері правового регулювання, що зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає завданням і основним напрямам Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 рр., прийнятим Загальними Зборами Національної академії правових наук України.

Дослідження відповідає завданням і основним напрямам Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 рр., прийнятим Загальними Зборами Національної академії правових наук України.

АНОТАЦІЯ

Моткова О.Д. *Пряма дія норм Конституції України та захисту прав людини: питання теорії та практики*. Київ: Інститут державного права та теорії права НАН України, 2018. С. 11-13. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право, муніципальне право та державне право, складена на кафедрі конституційного права Верховної Ради України, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2019.

Дисертація містить аналіз стану досліджень механізму застосування норм Конституції України, прямої дії норм Конституції України, вказаних понять виокремлено структурні елементи.

Визначено, що усі норми Основного Закону наділені властивістю «пряма дія норм Конституції України». Встановлено співвідношення понять «аналогія права» та «пряма дія норм Конституції України».

2.3);

спеціально-наукові методи: за допомогою застосування порівняльно-правового методу здійснюється аналіз законодавства України (підрозділи 1.2, 1.3), досліджуються рішення Європейського суду з прав людини у їх частині співвідношенні з положеннями законодавства України та роль і значення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при прямому застосуванні норм Конституції України у сфері реалізації та захисту прав людини (підрозділ 2.3).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, дисертаційному дослідженні вирішено актуальне наукове завдання, полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні перспектив використання властивості прямої дії норм Конституції України

уперше:

1) встановлено окремі елементи механізму реалізації прав людини механізму захисту прав людини у їх динамічному розвитку, що зробити висновок про те, що здійснення права має місце тоді, коли права самостійно вчиняє дії, спрямовані на забезпечення інтересів як результату, а про реалізацію його права йдеться необхідності вчинення окремих юридичних дій й іншими зобов'язаними те суб'єктами;

2) розкрито співвідношення понять прямої дії норм Конституції України з аналогією закону та аналогією права, що дозволило зробити висновок про те, що реалізація юридичної властивості прямої дії Конституції України не має на меті виключно подолання прогалин галузевому законодавстві України; гарантує безпосередню реалізацію таких норм при їх дотриманні, виконанні, використанні та застосуванні суб'єктами відповідних правовідносин; реалізується безумовно та виключно на підставі норм Основного закону України; потребує певних умов;

3) доведено необхідність розуміння прямої дії норм Конституції України у матеріальному та процесуальному аспектах;

4) розроблено та обґрунтовано концептуальні особливості формування механізму реалізації та застосування положень Конституції України, як норм прямої дії; обґрунтовано тезу щодо подібності прямого застосування норм Конституції України національними судами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Конституції України.

Запропоновано розглядати категорію «пряма дія норм Конституції України» у матеріальному та процесуальному аспектах. У матеріальному аспекті пряма дія норм Конституції України є їх юридичною властивістю, що полягає у безпосередній реалізації таких норм у відповідних правовідносинах та виключає використання та застосування нормативно-правових актів. Пряму дію норм Основного Закону процесуальному аспекті розглядаємо як її юридичну властивість, що забезпечує можливість деталізації матеріальних положень Основного Закону з метою встановлення порядку їх реалізації та забезпечення шляхом прийняття спеціальних законів, що передбачено виключно у

Конституції України.

У результаті аналізу співвідношення понять «пряма дія норм Конституції України» та «аналогія закону», «аналогія права» такі відмінності: реалізація юридичної властивості прямої дії Конституції України не має на меті виключно подолання галузевому законодавстві України; гарантує безпосередню реалізацію таких норм при їх дотриманні, виконанні, використанні та застосуванні суб'єктами відповідних правовідносин; реалізується безумовно потребує певних умов; усі без виключення норми Конституції України наділені юридичною властивістю прямої дії; норми Основного Закону діють безпосередньо, незалежно від характеру позагалузевим явищем у правовій системі; є постійним явищем, припиняє свої дії внаслідок реалізації у певних правовідносинах.

У підрозділі 1.3 «*Норми Конституції України в механізмі реалізації та захисту прав людини*» подано характеристику загально-філософської сутність, особливості реалізації та захисту окремих категорій людини. Зазначено про необхідність розмежування понять «реалізація людини», «охорона прав людини» та «захист прав людини».

Визначено механізм реалізації прав людини у об'єктивному як процес, що є сукупністю юридичних дій особи-носія такого інших зобов'язаних суб'єктів правовідносин, що врегульовані права, супроводжуються наявністю відповідних юридичних фактів мають на меті забезпечення гарантованих Конституцією суб'єктивних інтересів. У суб'єктивному значенні під механізмом реалізації людини запропоновано розуміти юридичні дії особи-носія такого